

Fortsätter huvudkontoren att flytta ut?

I denna artikel redovisas resultatet av en studie av lokaliseringen av huvudkontoren i Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag. En totalundersökning bland dessa företag hösten 2010 fastställer andelen huvudkontor utomlands till 40 procent. Ägarnas nationalitet är den viktigaste anledningen till att huvudkontor placeras utomlands. Företag inom IT, handel samt kemi- och läkemedelsindustrin har flest huvudkontor utomlands. Få företag planerar att flytta huvudkontoret till eller från Sverige inom en femårsperiod. Förutsatt oförändrade betingelser för svenskt företagsägande och för de verksamheter som utgör och omger ett storföretags huvudkontor kan andelen huvudkontor förväntas ligga kvar kring nuvarande nivå på medellång sikt.

I slutet av 1990-talet skedde en snabb ökning av antalet företag vars huvudkontor lokaliserades utomlands. Detta berodde delvis på att svenska företag var föremål för uppköp från utlandet, men också på att flera svenska företag valde att flytta sitt huvudkontor till utlandet. Detta ledde till en omfattande debatt om det svenska företagsklimatet (Fölster 1999; Braunerhjelm 2001; Jonung 2002) och fram till 2003 gjordes flera kartläggningar av utvecklingen, bl a av Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och Invest in Sweden Agency (ISAs ekonomiska råd 1999). Sedan dess har ingen uppföljning gjorts.

I denna artikel redovisas resultatet av en studie av lokaliseringen av huvudkontoren i Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag år 2008. Undersökningen gäller andelen företag som har huvudkontoret i Sverige respektive utomlands och har genomförts under augusti–september 2010. Vi analyserar även vilka faktorer som avgör huvudkontorets lokalisering samt vilka typer av företag som väljer att lägga huvudkontoret utomlands.

Studien är en uppföljning av de undersökningar som gjordes av Nutek och ITPS under 1990-talet.¹ I denna serie undersökningar studerades lokaliseringen av huvudkontoren för de omsättningsmässigt största företagen i Sverige åren 1990–2003. Med huvudkontor har avsetts det kontor där företagets vd och ledningsgrupp är lokaliserade, vilket inte nödvändigtvis sammanfaller med företagets juridiska hemvist. Om företaget ingår i en koncern avses koncernhuvudkontoret.

Den föreliggande undersökningen bygger på samma metod som tidigare undersökningar och tillför uppgifter om huvudkontorslokaliseringar

¹ Se Strandell och Löf (2003) och Strandell m fl (2003) för genomgångar av dessa studier. En komplett genomgång av resultaten i den undersökning som presenteras här ges i Öhrn (2010).

MAGNUS HENREKSON OCH NINA ÖHRN

Magnus Henrekson är professor och VD för Institutet för Näringslivsforskning (IFN). Han har under senare år främst forskat om entreprenörskapets ekonomi. Magnus.Henrekson@ifn.se

Nina Öhrn är ekonomie master i nationalekonomi. Hon är forskningsassistent vid IFN. Nina.Ohrn@ifn.se

år 2010 för Sveriges 500 största företag vid utgången av år 2008 enligt Veckans Affärers ranking av Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag. Då undersökningen gäller det privata näringslivet har statligt ägda företag, kommunala bolag och icke-vinstdrivande organisationer plockats bort. Efter denna gallring återstår 428 företag. Företrädare för 250 slumpvis valda företag har intervjuats av SIFO via telefon under augusti 2010. Intervjувaren speglar situationen år 2010. För att undvika felkällor har respondenternas svar jämförts med uppgifter i databasen *Affärsdata* (<http://www.affarsdata.se>) gällande företagets ägarrelationer, ägarförändringar som skett sedan år 2008 samt var företagets juridiska säte fanns enligt senast tillgängliga uppgifter. Kontaktuppgifter till företagets huvudkontor har även hämtats från respektive företags hemsida. Denna registerundersökning har gjorts för samtliga 428 företag som ingår i populationen.

Vår studie är en förbättring av de tidigare studierna i så motto att de tidigare enbart analyserade svaren från de intervjuade företagen och jämförde svaren vid intervjutillfället med registerdata över ägande och huvudkontorslokaliseringar för de företag som intervjuats för det år undersökningen gällde. Ingen totalundersökning gjordes. För att nuvarande undersökning ska vara jämförbar med tidigare har de företag som ingått i SIFOs slumpmässiga urval använts i analysen som presenteras i rapporten och företagens ägarförhållanden och huvudkontorslokalisering har jämförts med resultatet för samma företag i totalundersökningen. Fördelen med att även göra en totalundersökning är att det går att se om resultaten är känsliga för vilket urval från de 500 som dras och om intervjuvaren skiljer sig från registerdata för en viss typ av företag. Intervjuundersökningen har en svarsfrekvens på 76 procent.

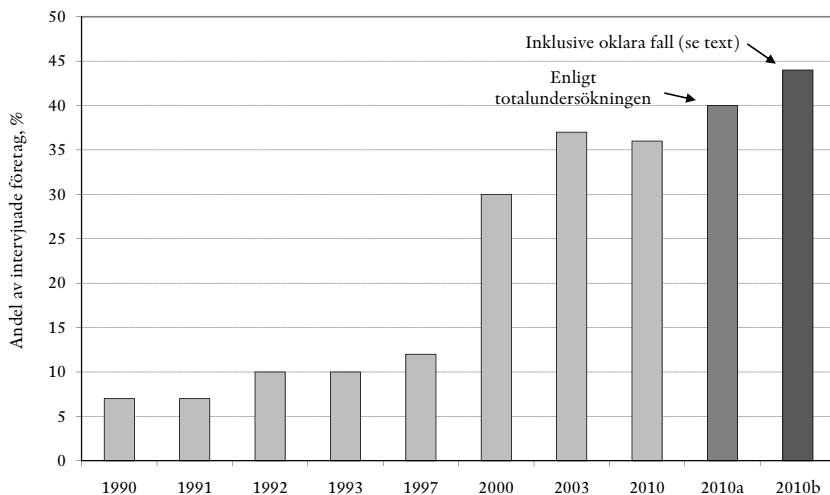
1. Huvudkontorens lokalisering

Intervjuundersökningen fastställer att 36 procent av Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag hade sina huvudkontor utomlands år 2010. Detta är en marginell nedgång från år 2003, då en undersökning genomförd av ITPS kom fram till att 37 procent av Sveriges storföretag hade huvudkontoret utomlands.² Historiskt sett är det dock en hög andel. Som framgår av figur 1 låg andelen huvudkontor utomlands kring 10 procent bland Sveriges omsättningsmässigt största företag fram till mitten av 1990-talet. Andelen ökade sedan kraftigt mellan mätningarna 1997 och 2000 – från 12 till 30 procent.

I intervjuundersökningarna gjorda mellan 1990 och 2000 finns inget bortfall. Undersökningen som gjordes 2003 har ett bortfall på 49 procent, vilket gör att undersökningens resultat starkt kan ifrågasättas. Vår undersökning har ett bortfall på 24 procent.

Totalundersökningen fastställer andelen huvudkontor utomlands till 40 procent år 2010 (stapel 2010a i figur 1). Skillnaden i antal huvudkontor

² Strandell m fl (2003).

Figur 1
Procentuell andel
av Sveriges största
företag med huvud-
kontoret utomlands,
1990–2010

Källa: Samtliga uppgifter bygger på intervjuer med ledare för 250 slumpvis valda företag som tillhör Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag. Uppgifterna för åren 1990–2000 är från Strandell och Löf (2003), de för 2003 från Strandell m fl (2003) och uppgifterna för 2010 är från Öhrn (2010).

utomlands på fyra procentenheter mellan de två undersökningarna beror på att den intervjuade i vissa fall felaktigt hade uppfattningen att huvudkontoret ligger i Sverige.

I den population som företagen i intervjuundersökningen är slumpade från ingår ett femtontal företag där det har ansetts omöjligt att bedöma vilket som är huvudkontoret utifrån tillgängliga registerdata i totalundersökningen. Det handlar om fall där två ägare med olika nationalitet äger ett företag till 50 procent vardera och fall där företag ingår i internationella koncernnätverk och har koncernens internationella namn, men där det svenska företaget har sitt juridiska säte i Sverige och inte ägs till mer än 50 procent av den utländska koncernen. Om alla dessa företag skulle antas ha huvudkontoret utomlands skulle totalt 44 procent av huvudkontoren ligga utomlands (stapel 2010b i figur 1).³

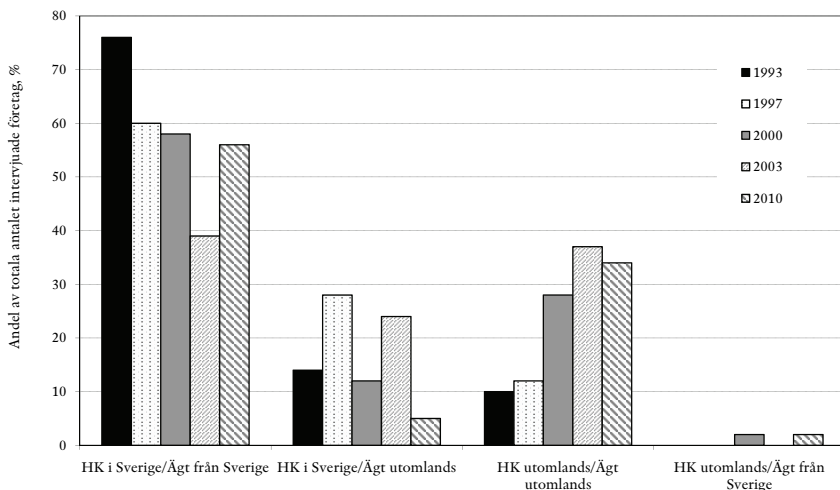
2. Ägarnas betydelse

I intervjuerna ställdes också frågan om företagen hade svenska eller utländska ägare. Ett företag räknas som utlandsägt om mer än 50 procent av aktiernas röstvärde innehas av utländska ägare. Om företaget tillhör en koncern räknas företaget som ägt från det land där ägarna till det företag som kontrollerar mer än 50 procent av koncernmoderbolagets röstvärde finns.

Som framgår av figur 2 är det främst svenskägda företag som förlägger

³ Andelen skulle bli 38 procent om alla företag i gruppen skulle ha sina huvudkontor i Sverige. Troligtvis ligger dock huvudkontoren i högre utsträckning utomlands än i Sverige i denna grupp, varför det finns skäl att tro att andelen huvudkontor utomlands är något högre än 40 procent.

Figur 2
Huvudkontorens
lokalisering efter äga-
rens nationalitet

Källa: Öhrn (2010).

sina huvudkontor i Sverige medan utlandsägda företag främst förlägger huvudkontoret utanför Sverige. Det är vanligare att ett utlandsägt företag har huvudkontoret i Sverige än att ett svenskt företag har sitt huvudkontor utomlands. Historiskt har andelen företag med både huvudkontoret och ägarna i Sverige minskat, från 76 procent år 1993 till knappt 60 procent de efterföljande åren.

Andelen utlandsägda företag bland de företag som ingått i undersökningen har också ökat över tid. Ökningen i andelen utländskt ägande bland företag med verksamhet i Sverige beror på att utländska företag etablerat sig i Sverige genom uppköp eller nyetableringar, men också på variationer i vilka företag som ingått i undersökningen beroende på vilka som tillhört de 500 omsättningsmässigt största företagen olika år.

En stor ökning i andelen utländskt ägda företag i undersökningen skedde mellan 1993 och 1997. Ökningen är resultatet av en våg av uppköp av svenska företag av utländska företag och investerare under perioden.⁴ Den största ökningen i andelen huvudkontor utomlands skedde däremot mellan 1997 och 2000. Det tog alltså några år mellan att företag köptes upp tills huvudkontoret flyttade från Sverige. Andelen utlandsägda företag i undersökningen genomförd år 2010 (42 procent) är i nivå med andelarna i 1997 och 2000 års undersökningar och vågen av uppköp av svenska företag från utlandet tycks därmed ha stannat av.

3. Företagens storlek och branschtillhörighet

Företagens storlek är en annan aspekt som kan förklara varför företag väljer att lägga huvudkontoret utomlands. Det är möjligt att företag av olika

⁴ Strandell och Löf (2003) och Henrekson och Jakobsson (2002).

Företag topp	Andel huvudkontor utomlands	Andel utlandsägda företag	Omsättning i % av total omsättning	Omsättning i det minsta företaget i gruppen (mdr kr)
50	0,20	0,28	70,5	17,91
100	0,30	0,37	82,1	6,61
150	0,37	0,43	87,6	4,21
200	0,38	0,44	91,1	3,19
250	0,40	0,46	94,1	2,54
500	0,40	0,42	100,0	1,26

Tabell 1
Sammanfattande statistik över företagens storlek

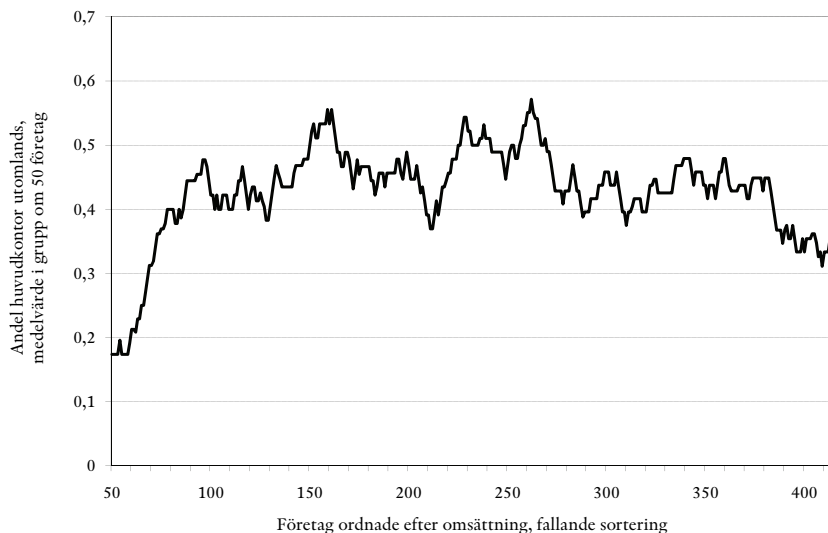
Källa: Öhrn (2010).

storlek väljer att lokalisera sina huvudkontor utomlands i olika hög grad. Storleken på företagen som ingår i undersökningen varierar kraftigt: det största företaget som ingår i totalundersökningen hade en omsättning på över 300 miljarder kr år 2008, medan de hundra minsta företagen hade en årlig omsättning kring två miljarder kr vardera. De tio största företagen står tillsammans för en tredjedel av den sammanlagda omsättningen bland de undersökta företagen och de tjugo största står tillsammans för hälften av omsättningen. Sammanfattande statistik över företagens storlek sett till omsättning, andelarna företag med huvudkontor utomlands och andelarna utlandsägda företag fördelat på företagens storlek redovisas i tabell 1.

Som framgår av tabellen har företagen med allra högst omsättning i undersökningen huvudkontoret i Sverige i högre utsträckning än övriga företag. De ägs också i högre utsträckning från Sverige. Bland de 50 största företagen är andelen med huvudkontor utomlands endast 20 procent, mot 40 procent i totalundersökningen. En viktig förklaring till att de allra största företagen är svenska med huvudkontor i Sverige är att dessa företag i regel är stora exportföretag med produktion i Sverige och försäljning globalt. De utlandsägda företagen är däremot i regel dotterbolag i utländska koncerner och försäljningen sker i större utsträckning på den svenska marknaden.

Sett på branschnivå har företag inom IT-, handel-, kemi och läkemedel- samt livsmedelsbranschen högst andel huvudkontor utomlands. Inom tillverkningsindustrin, fastighetsbolagen, bank- och finanssektorn samt råvaruindustrin är det däremot vanligare att företag har huvudkontoret i Sverige. Flest huvudkontor utomlands i absoluta tal har handelsföretagen, medan IT-företagen har högst andel i procent av antalet undersökta företag i branschen. Företagen inom IT är yngre och har i en del fall grundats utomlands och förlagt huvudkontoret utomlands redan vid grundandet. Företagen inom handel är främst svenska återförsäljare till internationella koncerner grundade utomlands och med global verksamhet. Bland företagen inom tillverkningsindustrin, banksektorn samt råvaruindustrin ingår ett flertal sekelgamla storföretag som både grundats och alltid haft huvudkontoret i Sverige. Många av dessa företag ligger i den absoluta toppen

Figur 3
Andel huvudkontor utomlands i grupper om 50 företag rangordnade efter omsättning

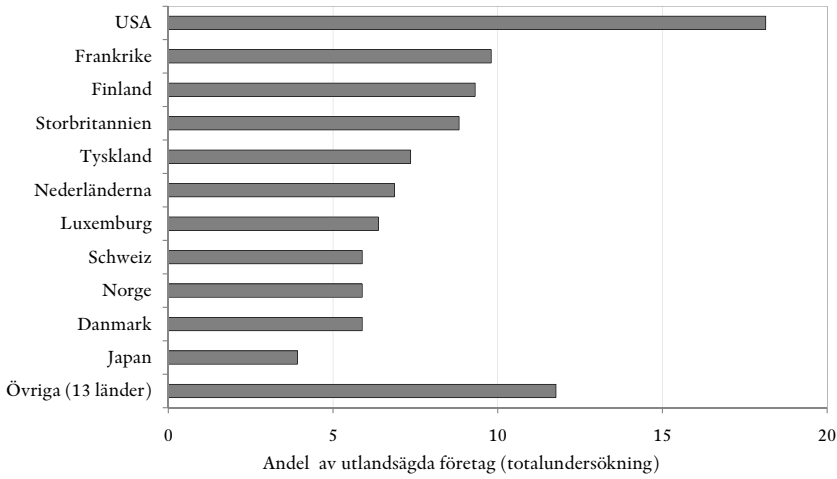
Källa: Öhrn (2010).

på listan och bidrar till att andelen utländska huvudkontor är lägre i detta intervall.

Figur 3 redovisar andelen huvudkontor utomlands i grupper om 50 företag, beräknat löpande från varje placering på listan över Sveriges 500 största företag. Skalan på den horisontella axeln visar rangordningen på listan för det företag med lägst omsättning som ingår i varje intervall på 50 företag. Låga tal indikerar större företag. Som framgår av figur 3 har de största företagen en lägre andel huvudkontor utomlands än övriga företag och andelen huvudkontor utomlands varierar kraftigt i olika intervall. Andelen stiger som högst till drygt 55 procent i intervallen kring de 150 största företagen samt kring de 250 största, men sjunker igen för de minsta företagen.

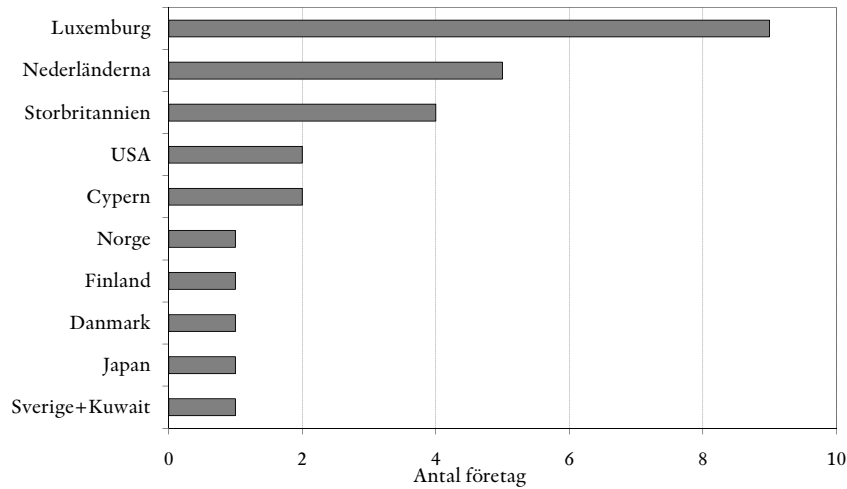
En regressionsanalys där omsättning och placering på listan använts som förklaringsvariabler för om företagets huvudkontor ligger utomlands eller i Sverige visar att omsättningen har en signifikant effekt på huvudkontorens lokalisering. Då ägarland inkluderas i regressionsmodellen för att ta hänsyn till att storföretagen som ingår i undersökningen också i högre utsträckning ägs från Sverige, medför detta att omsättningen inte längre är en signifikant faktor för huvudkontorets lokalisering. Inte heller branschtillhörighet kan visas ha någon signifikant effekt på lokaliseringen av huvudkontoren, men då antalet branscher är förhållandevis stort i jämförelse med antalet företag blir dessa estimat osäkra. Regressionsanalysen antyder att företagets nationalitet är den viktigaste anledningen till var huvudkontoret lokaliseras.

I intervjuundersökningen ställdes även frågan om vilken som är den viktigaste anledningen till att ett företags huvudkontor har lokaliserats utomlands. Utländskt ägande och förändringar i ägandet dominerar bland svaren, vilket stärker vår uppfattning att ägarförhållandena är avgörande för huvudkontorets lokalisering.

Figur 4
Ägarländer för
utlandsägda före-
tag som procent av
utlandsägda företag
2010

Källa: Se figur 1.

Figur 5
Största ägarländer för
utlandsägda företag
med huvudkontor i
Sverige 2010

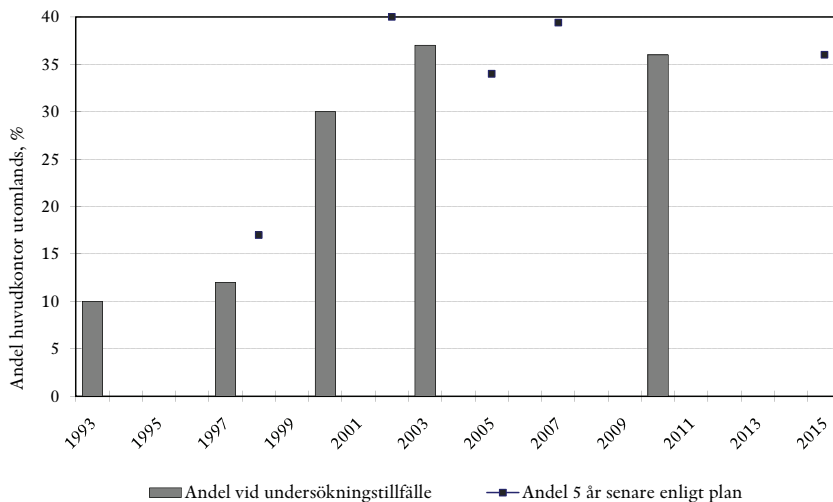
Källa: Öhrn (2010).

4. Ägarnas nationalitet

Figur 4 visar de största ägarländerna för de utlandsägda företag som ingår i totalundersökningen. USA är hemland för flest utlandsägda företag med 37 företag. Av resterande utlandsägda företag ägs 21 procent från något av de nordiska länderna medan större delen av de återstående företagen ägs från andra europeiska länder.

Som framgår av figur 5 dominerar Luxemburg och Nederländerna om man ser till de företag som ägs från utlandet och har huvudkontoret i Sverige. Bland de företag som ägs från Nederländerna ingår ett antal företag

Figur 6
Andel huvudkontor utomlands samt företagens planer för framtida lokalisering av huvudkontoret

Källa: Öhrn (2010).

ägda från Nederländska Antillerna. Det kan inte uteslutas att ägande från dessa länder är skattemässigt motiverat, vilket skulle innebära att skatter har betydelse för företagets val av lokalisering. Ett företag behöver inte ha sin juridiska hemvist och sitt huvudkontor lokaliserade till samma plats. Var företagets juridiska hemvist finns avgör vanligtvis var företaget betalar bolagsskatt, medan huvudkontoret, definierat som företagsledningens lokalisering, har mindre skattemässig betydelse för företaget. Däremot påverkas de som arbetar vid huvudkontoret av inkomstbeskattningen i det land där huvudkontoret ligger, vilket kan utgöra en faktor som företagsledningen beaktar när huvudkontorets lokalisering väljs.

5. Framtida lokalisering

I intervjuundersökningen ställdes även frågan om var företagen tror att huvudkontoret kommer att ligga om fem år. Figur 6⁵ visar andelarna huvudkontor utomlands över tid (staplar) tillsammans med andelarna företag som tror att huvudkontoret kommer att ligga utomlands fem år senare (punkter vid intervjutillfället plus fem år).

I undersökningen som genomfördes år 2010 trodde inget företag som har huvudkontoret utomlands att det skulle flytta till Sverige inom fem

5 I undersökningarna 1993–2000 fick enbart företag som ägdes från utlandet svara på frågan om de planerade att flytta huvudkontoret utomlands inom fem år. I undersökningarna gällande 2003 och 2010 tillfrågades i stället företag med huvudkontor utomlands om de hade planer på att flytta huvudkontoret till Sverige och företag med huvudkontor i Sverige om de planerade att flytta huvudkontoret utomlands. Då det främst är utlandsägda företag som flyttar huvudkontoret torde skillnaden mot att fråga hela populationen vara liten. För åren 2003 och 2010 visar diagrammet nettot mellan in- och utflyttning.

år, medan ett företag med huvudkontoret i Sverige trodde att det skulle komma att ligga utomlands om fem år. Som synes har företagens framtidsplaner i tidigare undersökningar stämt relativt väl överens med den faktiska utvecklingen av andelen huvudkontor som flyttat. Sett till detta torde någon ny våg av huvudkontorsflyttar utomlands inte vara på gång inom de närmaste åren. Utvecklingen att huvudkontor flyttar utomlands tycks ha stannat av och respondenterna tror att andelen huvudkontor utomlands kommer att ligga kvar på nuvarande nivå om fem år.

6. Avslutande diskussion

I debatten som fördes i slutet av 1990-talet framfördes farhågor om att flytten av huvudkontor från Sverige var en följd av en ökad internationalisering av det svenska näringslivet, där flyttprocessen skulle fortsätta och allt fler företag lämna landet.

Braunerhjelm och Lindqvist (1999) befarade att flytten av huvudkontor från Sverige skulle leda till att inflytandet över det svenska näringslivet skulle hamna utomlands, vilket i förlängningen skulle kunna leda till att forskning och utveckling och även produktion flyttar när huvudkontoren lämnar Sverige. De fruktade också att välutbildade personer som annars skulle ha sökt arbete vid storföretagens huvudkontor skulle söka sig utomlands, med följden att Sverige skulle utarmas på kompetens. Strandell och Löf (2003) noterade i stället att Sverige är ett litet land i förhållande till de största företagen och att dessa måste söka sig utomlands för att kunna växa. De menade i stället att det viktiga för Sverige inte är var företagens huvudkontor är lokaliserade utan att företagen är framgångsrika och därigenom genererar välstånd.

Fokus i debatten låg på vad flytten av huvudkontor från Sverige berodde på och hur näringspolitik och skatter kunde användas för att stoppa utvecklingen och behålla storföretag och huvudkontor i Sverige. Tio år senare kan vi se att utflytningstakten stannade av. Processen där företag i snabb takt flyttade sina huvudkontor från Sverige i slutet av 1990-talet ter sig i dagsläget som en övergång från ett system där de flesta svenska storföretagen hade huvudkontoret i Sverige och kontrollerades av svenska investerare. I dag, ett drygt decennium senare, har ett nytt system etablerats där företag i större utsträckning ägs över nationsgränserna och där huvudkontoren lättare kan flytta.

Vår undersökning antyder att utvecklingen för närvarande har stabiliserats kring en ny nivå med en högre andel utländskt ägande i det svenska näringslivet och en högre andel huvudkontor utomlands bland Sveriges storföretag. Hur länge detta nya jämviktsläge blir bestående är samtidigt en öppen fråga. Utvecklingen av andelen huvudkontor i Sverige beror även framdeles på vilken politik som förs. En hög andel förutsätter goda betingelser för svenskt företagsägande och attraktiva villkor för de verksamheter som utgör och omger ett storföretags huvudkontor.

REFERENSER

Braunerhjelm, P (red) (2001), *Huvudkontoren flyttar ut*, SNS Förlag, Stockholm.

Braunerhjelm, P och T Lindqvist (1999), "Utvandrarna – effekter och drivkrafter bakom huvudkontorsflytten", *Ekonomisk Debatt*, årg 27, nr 8, s 483-496.

Fölster, S (1999), "Spelar det någon roll att svenska företagsägare diskrimineras?", *Ekonomisk Debatt*, årg 27, nr 8, s 497-504.

Henrekson, M och U Jakobsson (2002), "Ägarpolitik och ägarstruktur i efterkrigstidens Sverige", i Jonung, L (red), *Vem skall äga Sverige?*, SNS Förlag, Stockholm.

ISAs ekonomiska råd (1999), *I huvudet på ett företag – om huvudkontorets roll och lokalisering*, Invest in Sweden Agency, Stockholm.

Jonung, L (red) (2002), *Vem skall äga Sverige?*, SNS Förlag, Stockholm.

Strandell, A-C, S Axelsson och P Löf (2003), "Näringsklimatet i Sverige 2003", A2003:009, Institutet för tillväxtpolitiska studier, Östersund och Nutek, Stockholm.

Strandell, A-C och P Löf (2003), "Flytt av huvudkontor – Tänkbara orsaker", A2003:002, Institutet för tillväxtpolitiska studier, Östersund.

Öhrn, N (2010). "Huvudkontorens lokalisering i Sveriges 500 största företag år 2010", IFN Policy Paper nr 39, Institutet för Näringslivsforskning, Stockholm.